

GLOKALISERING MEERTENS INSTITUUT BESCHRIJFT HET LEVEN TIJDENS EERSTE GOLF

CORONACULTUUR

Het Meertens instituut, 25 jaar geleden door auteur J.J. Voskuil op de kaart gezet met zijn roman-cyclus *Het bureau*, bestudeert en documenteert de Nederlandse cultuur en taal van het dagelijkse leven. In coronatijd leggen ze verrassende tegenstellingen bloot. Want is de pandemie mondiaal, we verwerken het lokaal. Zijn we eenzaam, we voelen ons ook verbonden.

door
Marie-Thérèse Roosendaal

Kwam hun gewone werk op 16 maart vorig jaar abrupt tot stilstand, de wetenschappers van het Meertens Instituut werden acuut bevangen door een koortsige opwindning. „Natuurlijk stonden we niet te juichen om de pandemie”, zegt taalwetenschapper Marc van Oostendorp. „Maar wat een tijd brak er aan! Het hele leven veranderde ingrijpend. Wij maakten iets mee wat een onderzoeker normaal niet meemaakt: we zaten er middenin.”

Van Oostendorp stortte zichzelf op onze poëzie-taal, een collega nam dorp en streek onder de loep, nummer drie ontfermde zich over coronagrappen, nummer vier bekeek hoe het ging met alle rituelen. Het hier en nu resulteerde al in een gezamenlijk Meertens-boek over de taal en cultuur van de eerste coronagolf: *Viraal Nederland*.

Kinderfeestjes

Natuurlijk hebben krantenmensen ook hun vingers blauw getypt over deze materie. „Maar bij extremen kijken wij over alles heen naar het gewone. In de eerste persconferentie van Rutte, de intelligente lockdown op 16 maart, viel op dat hij expliciet meldde dat kinderfeestjes geen doorgang meer konden vinden. De eerste vraag van een verslaggever ging daar ook over. Wij had-

den er niet eerder bij stilgestaan dat het kinderfeestje hier zo belangrijk is. Lees je nooit een letter over. Ook in de Zwarte Pietendiscussie is hét argument het 'kinderfeest', het heeft een aureool van heiligheid, daar blijf je van af. In andere landen maakte niemand zich druk over het afzeggen van die partijtjes.”

In zijn eigen vakgebied signaleerde hij wat er níét gebeurde. „Taal verandert altijd, maar nu niet. Een nieuw woord wordt nog wel opgepikt van televisie, maar de grootste veranderingen zitten altijd in de uitspraak, in het taalgebruik. Wij klinken nu totaal anders dan het *Journal* van 1985. Die veranderingen gaan van mond tot mond, op straat, bij de koffieautomaat, je neemt het over van een bekende die op een bepaalde manier

spreekt. Nu praten we via Zoom en maken we hooguit een praatje met de buurman, over de heg. Met die anderhalve meter afstand en het trage leven à la de jaren vijftig stagneert de taalverandering.”

Daarnaast bestudeerde Van Oostendorp ruim 900

'We zijn een land van gedichtenschrijvers'

verzen op de website coronagedicht.nl. „Wij zijn een land van gedichtenschrijvers. Geen bruiloft, begrafenis, jubileum of Sinterklaas zonder gedicht. *Candlelight* – sinds 1967, red. – is nog niet van de ene radiozender geskipt of het duikt elders op. Gedichten geven onze gevoelens weer.”

Telden die coronagedich-

ten samen 93.341 woorden, het persoonlijk voornaamwoord 'ik' werd met 1459 keer het vaakst geturfd, gemiddeld 1,6 keer per gedicht. „Uitzonderlijk is dat niet, maar nu was de onderstroom van 'ik' de eenzaamheid. 'Ik hier voor het raam, jij daar buiten'. Tegelijk-

tijd kwamen 'wij' en 'ons' heel vaak voor. In de zin van 'jij en ik' en de verbondenheid met de hele wereld. We zwalken nu tussen eenzaam en verbonden zijn, en die twee tegengestelde begrippen komen vaak samen in een coronagedicht.”

Zijn collega's introduceerden het begrip *glokalisering*. „Lokale taal in een

mondiale pandemie. Met de wereldwijde verspreiding werd ons eigen wereldje heel klein. Het virus verbindt de hele wereld, ook met complottheorieën uit de VS, en tegelijk is er die hang naar het eigen dorp.”

Het Limburgse Kessel, waar veel coronadoden te betreuren waren, zong en toeterde op een mooie zondag op de stoep tegelijk hun eigen 'Wilhelmus'; Kessel, mien dörp.

Solidariteit

„Het dorp staat voor solidariteit op kleine schaal. Die tendens was er al, misschien als reactie op het feit dat velen zich niet kunnen vinden in het Nederlanderschap of als Europeaan. Nu zagen we een spandoek met 'Hé Rotterdam, je weet toch, effe volhouwe!'” Marc van Oostendorp lacht: „Dan

denk ik toch even: Hoezo Amsterdammers niet dan?”

Ook de overheid sprak mensen aan als Brabander of Limburger. Plaatselijk waren er initiatieven: de website *dasliefbrabant.nl*, een Rotterdams orkest bracht odes aan Rotterdammers. Dialect op mondkapjes: *Pleurt ff gauw 1,5 meter op, joh; Tebbie nou op je muil, joh.*”

Voor de Meertens-mensen worden de komende jaren alleen maar interessanter. „Nu corona al bijna een jaar duurt, kunnen er dingen voorgoed veranderen. Wordt handen schudden voor altijd onnatuurlijk? Lang niet alles is een blijvertje. De krijthartjes op de stoep en de balkonserenades aan de nachtzuster kunnen het archief al in. „Dat lieve van die eerste golf is nu al nostalgie.”

'Dat lieve van de eerste piek is nu al nostalgie'

© DE TELEGRAAF
ILLUSTRATIE
MARIUS STEENBERGEN